

A KGST ORSZÁGOK EGYÜTTMŰKÖDÉSE A MŰSZAKI-GAZDASÁGI TÁJÉKOZTATÁS TÖKÉLETESÍTÉSÉRE A SZINESFÉMIPARBAN

Aranyossy Árpád

Nehézipari Minisztérium Műszaki Dokumentációs és Fordító Iroda

A világ ipari termelésének általánosan gyorsütemű növekedéséből is kiemelkedik a szinesfémipar. A világ rézérctermelése például 1900-ban még mintegy 500 ezer tonna volt, míg 1965-ben már az 5 millió tonnát is meghaladta. A finomított réz felhasználása 1961-től 1965-ig 5038,6 ezer tonnáról 6067,0 ezer tonnára emelkedett. A magyar nép-gazdaság szempontjából különösen fontos szinesfém-ből, az alumínium-ból a világtermelés 1960-ban 4547,9 ezer, 1966-ban pedig 7024,7 ezer tonna volt. A szinesfémek alkalmazási területének állandó bővülése folytán adódó kereslet fokozódása végeredményben állandósítja a szinesfémek jelentőségének növekedését, és ennek következtében az egy főre jutó szinesfém felhasználás - néhány más mutatószám mellett - egyre inkább tekinthető az egyes országok ipari fejlettségi jelzőszámának.

A szinesfémipar gyors fejlesztése tehát különösen megköveteli a legfejlettebb hazai és külföldi tudományos és műszaki kutatások és termelési tapasztalatok széleskörű terjesztését. Ez pedig azt jelenti, hogy az igazgatási és gazdálkodó intézményeket, szervezeteket teljes körben és megfelelő időben el kell látni a szükséges műszaki-gazdasági információkkal. A szocialista világrendszer fejlődésének jelenlegi korszakában a szocialista országok rendkívül kedvező előfeltételekkel és lehetőségekkel rendelkeznek a szocialista nemzetközi munkamegosztás szakadatlan elmélyítésére és tökéletesítésére, valamint a munkamegosztás előnyeinek felhasználására. Különösen a KGST keretében folyó tevékenység adott és ad lehetőséget a tagállamoknak arra, hogy sokoldalú alapon értékes együttműködést fejtsenek ki.

A KGST fejlesztette ki többek között a tudományos és műszaki-gazdasági információs együttműködést is, elősegítve ezzel a tudomány és technika fejlődését, a gépesítést, az automatizálást, a munka termelékenységének folytonos emelését.

A KGST keretében a szinesfémiparban 1965-ben megkezdett információcsere szükségessége a fentiekben túlmenően abból az igényből is következik, amely a kereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumok beszerzésére irányul egy olyan gyorsan fejlődő iparban, mint amilyen a fentiekben jellemzett szinesfémipar. A nem publikált, vagy félig publikált irodalomról jellemzőképpen elmondható, hogy annak a szakemberek széles köre számára szükséges feldolgozását az esetek többségé-

ben nem központi intézményekben, hanem erősen szakosított intézményekben végzik. Ezért célszerű az ilyen irodalom feltárásához és forgalmazásához különleges csereszervezet létesítése.

A szinesfémipar terén folyó tájékoztatási együttműködés jelentőségét éppen ezért az adja meg, hogy sikeresen foglalkozik olyan adatok cseréjével, amelyek a nem publikált irodalomban találhatók. Ugyanakkor az információcsere természetesen olyan adatokra is kiterjed, amelyek feldolgozása más információs szervezetekben is megtörténik /referálólapok, könyvkereskedelemben kapható prospektusok stb./, ami ugyan bizonyos párhuzamosságot jelent, de minden csereközpontnak teljes dokumentum bázis megteremtését teszi lehetővé. Ez annak ellenére hasznos, hogy a más szervezetek által feldolgozott publikált irodalom az információcsereben látszólag felesleges megterhelést jelent.

Az érdekelt KGST országok a szinesfémipari információcsere lebonyolítására olyan hálózati szervezetet hoztak létre, mely hálózatnak minden tagországban kijelölt központja irányítja, ill. koordinálja a többoldalú megállapodásokból folyó feladatok teljesítését.

A csereszervezet működését, vagyis azt az eljárást, ahogyan a kölcsönösen igényelt tájékoztató anyagokat a központok egymásnak átadják, megállapodások határozzák meg. A tájékoztató anyagokról szóló információkat a központok térítésmentesen cserélik egymással. Az ezen információk alapján bekért dokumentumok átadását pedig a műszaki-tudományos együttműködési megállapodásokról szóló rendelkezések szabályozzák. Részletesen kidolgozott megállapodás tartalmazza a KGST tagországok között cserére szánt szinesfémipari információs anyagok jegyzékét, valamint az egyes információk alakjára és tartalmára vonatkozó előírásokat.

Az információcsere tárgyát többek között az alábbi dokumentumfajták képezik:

az élenjérvő szinesfémkohászati vállalatok éves műszaki-gazdasági mutatói és az iparági átlagmutatók;

a termékegységre eső fajlagos szinesfém-felhasználás és a hasznos kihozatal szinesfém-félgyártmányok gyártásánál;

annotációk a legfontosabb publikált és publikálásra szánt tudományos kutató munkákról;

szakbibliográfiák;

bibliográfiai adatok olyan tájékoztatási anyagokról, amelyeket könyvkereskedelemben nem kerülő belső közleményként adtak ki.

Nagy jelentőségű az együttműködés további sorsa szempontjából az az elhatározás, hogy az iparági információs központok tevékenységükről, fejlesztési elképzeléseikről, szervezeti rendszerük változásairól évenként kölcsönösen informálják egymást. A megállapodásnak ez a tétele már eddig is hasznos eredményeket hozott nemcsak az egymás megismeréséből származó olyan előnyöket tekintve, amelyek munkamódszer

és tapasztalatcsere jellegűek, hanem a cserepartnernek az iparágban elfoglalt helyzete és lehetőségei világos együttműködési feltételek megadását tették lehetővé.

Más természetű fontos része az együttműködésnek a közös megalapodás szerint meghatározott szakbibliográfiák és szakirodalmi szemlélők kidolgozása, ami a műszaki-tudományos tájékoztatásban az együttműködés magasabb formája. Az egyes témákkal kapcsolatos munkákat koordinátorként a csereközpontok irányítják, amelyek ezekre a munkákra egyeztetett határidőre tervet dolgoznak ki, meghatározva a munkák tartalmát, terjedelmét, kidolgozásuk határidejét és módját, a végrehajtó szervezet és a közzétételi időt.

A témákat rendszerint a leginkább érdekelt ország hozza javaslatba, magára vállalva a koordinátor feladatát, közreműködésre pedig az érdekelt országok jelentkeznek.

A KGST Fémkohászati Állandó Bizottság keretében megszervezett szinesfémipari ágazati információcsere magyarországi központja a Nehézipari Minisztérium Műszaki Dokumentációs és Fordítási Iroda. Az Iroda e feladatát az alábbi négy fő munkafolyamatban látja el:

1. begyűjti a csereegyezményben meghatározott adatokat a magyar intézményektől. Az adatok jellegéből adódó különböző feldolgozási műveletek - összesítés, fordítás, osztályozás - elvégzése után megküldi azokat a többi ország információcsereközpontjának;

2. a külföldi csereközpontok hasonló kötelezettsége folytán beérkező adatokat feldolgozza és megküldi a hazai érdekelt intézményeknek, adott esetben belföldi eredetű adatokkal kiegészítve, ezzel biztosítva a hazai intézmények teljesebb tájékoztatását;

3. beszerzi a fenti adatokhoz tartozó eredeti dokumentumokat; bár e tevékenység nem tartozik szigorúan az információcsere körébe, az esetek többségében mégis az információcsere-szervezet bonyolítja le. Ez adott esetben külön kétoldalu csereállapodás kötését eredményezi. Így a dokumentumcsere egyszerű mikrofilmcserevel megoldható, máskor viszont külkereskedelmi ügyletté válik;

4. célszerű rendben tárolja az információcsereként beérkező dokumentum minden egyes adatát - számítva az évek során nagymértékben növekvő mennyiségű gyűjteményre. A tárolás szempontjait a felhasználók várható igénye és az adatban rejlő sajátosságok szabják meg.

Az információcsere-központ számára a fent vázolt adatfeldolgozás és adattárolás bonyolult, sokrétű feladatot jelent. E feladatok ellátásához olyan személyzetre van szükség, amelyik mérnöki színvonalu szakismerettel, felsőfoku nyelvtudással és dokumentációs ismeretekkel rendelkezik. A mellékelt folyamatra /1.sz.ábra/ meggyőzően szemlélteti az összefüggések bonyolultságát, de a részletkérdések megoldásában rejlő nehézségek még így sem tűnnek ki.

Az információk műfajilag igen eltérőek. Vannak könyvek, folyóiratcikkek vagy más cikk-jellegű közlemények /pl. részművek gyűjte-

ményekből/, jelentések, szabványok, szabadalmak, prospektusok és katalógusok, ténybeli adatok stb. Ezek közül a könyvnek nincs kiemelt szerepe, minthogy az információcserében csak a tőkés viszonylatból beszerzett újdonságok kerültek ismertetésre, de ezek is csak 1967 végéig. Folyóiratcikk sincs olyan mennyiségben, ami döntő volna a tárolási szempontok kialakítására. Fontosabbak a kutatási jelentések adatai, ill. annotációi, irodalomkutatások /alkalmi bibliográfiák/ adatai, a speciális gyártmányok katalógusai, a szabványok, a szabadalmak, végül a műszaki-gazdasági mutatószámok.

Az egyes műfajok egyedeinek címeirésze megállapított szabályok szerint készül. E szabályok felállításakor a cél az volt, hogy a használatban /pl. katalógusokban/ egybeolvadó különféle műfajok cédulái ne legyenek egyformák, de túl nagy eltéréseket se mutassanak. Az eltérésekből felismerhető, hogy milyen műfaj címadatairól van szó, ugyanakkor az egységesség biztosítja a katalógusok kezelhetőségét, rendezhetőségét.

A tárolt adatok különböző szempontu visszakeresésére különféle katalógusok szolgálnak.

A szárendi katalógus célja, hogy valahányszor az azonosító sor-számra történik hivatkozás, a számmal kapcsolatos összes adat, mind az eredeti adatszolgáltatás, mind az adat magyar hányadának gépi nyelven /lyukszalag-kártyán/ irt formája gyorsan fellapozható legyen.

A betűrendes katalógust tulajdonképpen szerzői betűrendes katalógusnak kellene nevezni, bár az anonim munkák címükkel szerepelnek. Ez nem vonatkozik kutatási jelentésekre, mert az eredeti cím olykor ismeretlen. Cégirodalom-anyag esetében a betűrendes index alapja a gyártó vállalat neve.

A szakkatalógusba minden regisztrált munka bekerül. A szakkatalógus 12 főcsoportot különböztet meg:

Általános csoport

Ércbányászat

Érccek dúsítása

Feldolgozás, félgyártmányok

Fémkohászat

Kemencék, tüzeléstechnika

Gáztisztítás

Anyagismeret. Ötvözetek. Alkalmazástechnika

Anyagvizsgálat. Analitika. Metallográfia. Hőkezelés

Felületkezelés. Korrózió

Hegesztés. Forrasztás. Ragasztás

Olvasztás. Öntészet

Az UNITERM-katalógusban kereken 200 tárgyszó, azaz csoport szerepel. Tárgyszavanként egy-egy kártya készül, amelyen fel van tüntetve a tárgyszóhoz tartozó összes információ sorszáma. A sorszámok alapján a keresett dokumentum vagy azonosítására szolgáló adat kivehető a számrendi katalógusból. Az UNITERM-kártyán az adatok sajátos elrendezése több szempontu visszakeresést tesz lehetővé.

Annak ellenére, hogy a szinesfémipari információcsere-szervezet működése rövid multra tekint vissza, már eddig is sok szolgálatot tett az iparág különböző intézményeinek. Az adatfeldolgozásban és tárolásban szerzett tapasztalatok reményt keltenek arra, hogy a különböző szolgáltatások mind gyorsabbá és megbízhatóbbá fejleszthetők.

o^o

ARANYOSSY, Á.: Co-operation among the CMEA countries in improving technical and economic information in the non-ferrous metal industry

The non-ferrous metal industry requires an adequate dissemination of latest scientific and technical achievements and experiences. The large scale exchange of information among the CMEA countries started in 1965 by means of a network of information centres. Specifications regarding the forms and contents of the various types of information were laid down in a multilateral agreement.

The Hungarian centre for the exchange of information in this particular field is the Technical Documentation and Translation Bureau of the Ministry of Heavy Industry. The exchange centre's task is to process and store various data, differentiated according to their character and form. The multidimensional retrieval of the stored data is made easier by a set of catalogues.

The Hungarian centre operates a group of punched tape typewriters with both cyrillic and Roman characters. The output of the group consists of automatically processed punched cards for the catalogues.

o^o

ARANYOSSY, Á.: Сотрудничество стран-членов СЭВ в области усовершенствования технико-экономической информации по цветной металлургии

Распространение передового опыта, наравне с другими областями, является важным требованием специалистов цветной металлургии, в области которой в рамках СЭВ обмен информацией начался в 1965 году. Заинтересованными в обмене странами-членами СЭВ была создана сетевая организация для осуществления обмена. В многостороннем договоре между странами подробно зафиксированы форма и содержание информации, принадлежащей к разным видам неопубликованной литературы.

Центром обмена информацией в ВНР является Бюро технической документации и переводов Министерства тяжелой промышленности.

Задача информационного центра осложняется разнородностью обрабатываемых и подлежащих хранению данных. Многоаспектный поиск ведется с помощью каталогов.

В венгерском центре действует парк перфоленточных пишущих машин с двумя алфавитными регистрами (кириллическим и латинским), автоматически тиражирующих перфокарты для каталогов.



ARANYOSSY, Á.: Zusammenarbeit der RGW-Länder zwecks Förderung der technisch-ökonomischen Information in der Nichteisenmetallindustrie

Die Nichteisenmetallindustrie erfordert in einem gesteigerten Masse die Verbreitung der fortschrittlichen Erfahrungen. Der Informationsaustausch begann zwischen den RGW-Länder auf diesem Gebiete im Jahre 1965. Die interessierten RGW-Länder organisierten ein Netz von Dokumentationszentren für den Erfahrungsaustausch. Die Vorschriften bezüglich der Form und des Inhaltes der verschiedenen Informationen sind in multilateralen Vereinbarungen niedergelegt.

In Ungarn ist der Informationsaustausch grösstenteils in dem Technische Dokumentations- und Übersetzungsbüro des Ministeriums für Schwerindustrie konzentriert. Die Aufgabe dieses zentralen Organs besteht aus einer recht komplizierten Datenverarbeitung und Speicherung, da die zu verarbeitenden Daten von verschiedener Art und Charakter sind. Die Recherche gemäss verschiedenen Gesichtspunkten wird durch Kataloge erleichtert.

In der ungarischen Zentrale ist eine Gruppe von Lochband-Schreibmaschinen mit lateinischen und zyrillischen Buchstaben in Betrieb, welche die Lochkarten für die Kataloge automatisch herstellt.